

ՀԱՅ ՆԿԱՐԱՂՆԵՐ

ԳՐԻԿՈՐ ՊԵՄԱԿ

(1250 շ. - 1319 շ.)

Հայրը մեծածամրաւ գրիչ եւ մանրաւ նկարիչ Սարգիս քահանայի: Ծնած է ԺԿ. Դարու կիսուն մօտաւորապէս: Եղած է աշակերտ Յովհաննէս Արքայեղօր (+ 1289): Կողակիցը կը կոչուէր Հեղինէ: Ունէին նաեւ մէկ դուստր՝ Թեփանո (Խոյանդ):

Գրիգոր քահանայ Պիժակ յայտնի էր Սիսի մէջ իբրեւ տաղանդաւոր գրիչ եւ ծաղկող: Իր կէս դար տնոող (1271-1319) գրչական գործունէութեան իրեն սրբիւնք կրնանք յիշել հետեւեալ ձեռագիրները:

1. — Մատուհի Աստուածաշունչի, օրինակուած Դրագարկ, 1271 շ.: Գրիչ Կոստանդին, գլխագրող՝ Աւետիս, ծաղկող՝ Գրիգոր քահանայ. կազմող՝ Առաքել Հնազանդեան, ստացող՝ Գրիչը. — Զեռ. Երեւանի, Թ. 199:

2. — Մատուհի Նոր Կտակարանի, օրինակուած Դռներ, 1284 շ.: Գրիչ Կոստանդին Աւրղցի, ծաղկողը՝ Ստեփանոս Վահկացի եւ Գրիգոր Պիժակ, ստացող՝ Ռովհաննէս Արքայեղօրայր. — Զեռ. Երեւանի, Թիւ 196:

«Զեռագիրն ունի միայն գլխագրողը եւ լուսանցագրողը, որոնք ղեռ չունեն այն գրաֆիկական բնոյթը. որը դիտելի է նոյն Գրիգոր Պիժակի կողմից ծաղկագրողութեամբ 1297 թուի ձեռագրի մանրանկարներում» (Լ. Ռ. Ազարեան. Կիլ. Մանրանկարչութիւնը, ԺԲ-ԺԿ դարեր, էջ 87):

3. — Աւետարան, օրինակուած է 1297 շ., Ստեփանոս քահանայի ձեռքով, եւ ծաղկուած Գրիգոր քահանայի կողմէ, «ի վայելումն Յովհաննէս Դպրի» — Զեռ. Երեւանի, Թիւ 7663: Յիշտ. ԺԿ. Դարի, Թիւ 640:

4. — Շարակնոց, օրինակուած Գրիգոր քահանայի ձեռքով, 1305 շ., հաւանաբար Սիսի մէջ: Ի խնդրոյ Ստեփանոս Սարկաւագի. — Զեռ. Վիեննայի, Թիւ 212: Յիշտ. Ստեփանոս Թ. Դարի, Թիւ 47:

5. — Աւետարան, Գրիգոր քահանայ գրած: Եւ մասամբ ծաղկած է 1307 շ.,

[Սիսի] Ս. Նշան վանքը, Սեբաստացի Ստեփանոս քահանայի համար: Գրիչը կը խնդրէ յիշել իր Սարգիս որդեակը, որովհետեւ, կ'ըսէ, «շատ նկարեաց սա յայսմ գրի» — Զեռ. Ս. Թ. Թիւ 2566 (11):

6. — Մանրուածուք, գրած է Գրիգոր քահանայ, 1312 շ., Սիսի մէջ, «ընդ հովանեաւ Ս. Նշանի», «ի վայելումն դեռաբոյս սարկաւագի Սիմէոնի»: Գրիչը կ'աղայէ յիշել իր «ղեռաբոյս որդին» Սարգիսն ալ. — Զեռ. Երեւանի, Թիւ 623: Յիշտ. ԺԿ. Դարի, Թիւ 119:

Այս ցանկին վրայ սպասելի է որ յաւաքիկային աւելցուին ուրիշ գործեր ալ:

ՊՕՂՈՍ ԱԿՆԵՐՑԻ

(1250 շ. - 1321 շ.)

Անուանի գրիչ եւ ծաղկող Պօղոս Վրդ. Ակնեցի ձեռած է Կիլիկիա ԺԿ. Դարու կիսուն ենթադրաբար. Եղած է միաբան Ակնեքի սուրբ ուխտին: Հստ երեւոյթին սիրած է տեղ փոխել յաճախ, ինչպէս ինքն իսկ կ'ըսէ յայտնէ թէ մտքի «տատանում» ունէր «հողմով մանգութեան»: Իր գրչական եւ մանրանկարչական գործունէութիւնը, վանական բազմաթիւ յարկերու տակ, տեւած է աւելի քան կէս դար (1267-1321): Այդ շրջանի արդիւնքէն կը յիշենք հետեւեալները:

1. — Նոր Կտակարան, 1267, Ականց Անապատ: Գրիչ՝ Բարսեղ Կրօնաւոր: Պօղոս խորանները նկարած է կարմրադեղով. Զեռ. Նոր Զուլպի, Թիւ 31: Յիշտ. ԺԿ. Դարի, Թիւ 288:

2. — Աւետարան, 1284, Արքակաղին վանք: Գրիչ եւ ծաղկող՝ «յոզմամեղ» Պօղոս: Ստացող «երանաշնորհ» Կոստանդին կուսակրօն քահանայ, որդի Գրիգոր քահանայի. — Զեռ. Հալկի, Թիւ 22: Յիշտ. ԺԿ. Դարի, Թիւ 464:

3. — Աւետարան, 1307, Երկրորդ Աթէնք (Դյաճոր): Դրած եւ նկարած է մեծ վարժապետ Դաւթի համար. — Զեռ. Վենետիկի, Թիւ 1917:

4. — Աւետարան, 1310, Սրատես վանք: Դրած է «ի ձեռացեալ ժամանակի»: Պատուիրատու՝ «երանաշնորհ» Տէրունական քահանայ. — Զեռ. Երեւանի Թիւ 4446: Յիշտ. ԺԿ. Դարի, Թիւ 90:

Ե Ժողովածոյ, 1311, Հերմոնի վանք: Գրիչ «յոգնամեղ Պաղոս վարդապետ, «վատեայ ի լուսոյ եւ պակասեայ ի զաւրութենէ» — Յուցակ Ձեռ. Մշոյ, էջ 17:

Ե. — Աւետարան, 1313, Գլածոր Գրիչ եւ ծաղկող՝ Պօղոս. — Ձեռ. Երեւանի, թիւ 7642: Յիշտ. ԺԴ. Դարի, թիւ 125:

Աւետիսեան կը գրէ. «Եթէ Պօղոսը օրնամենտային զարդերով ու մասամբ կոմպոզիցիայով յարում է Կիրիկեան մանրանկարչութեան վարպետներին, որ նկատել է դեռ Գարեգին Յովսէփեանը, ապա իր աշխատանքների ոճով ու անուանաթերթերով յիշեցնում է նկարիչ Մոմիկին» (Հայկ. Մանրանկարչութեան Գլածորի Դպրոցը, էջ 82):

Դ. — Աւետարան, 1314, Գլածոր: Գրած եւ ծաղկած է «վատեայ ի լուսոյ եւ պակասեայ ի զաւրութենէ, դողդոջեայ ձեռաւոր եւ մուսւր. . .»: Ստացող՝ Ստեփանոս Որբէլեան, աշակերտ Երևանաշնորհ բարունապետին եւ տիեզերալոյս վարդապետին Եսայանայ. Յիշտ. ԺԴ. Դարի, թիւ 134, էջ 99:

Գ. Արք. Յովսէփեան դիտել կու տայ որ Կիրիկայէն Գլածոր եկած գրիչներն ու վարդապետները «իրենց հետ ընթած արուեստն ու տիեզերական պատուաստում են Գլածորի դպրոցում: Սյալէս էր, օրինակ, Պօղոս Վարդապետ Ակներցին . . .»: — Խաղաղկեանք, Բ. Հատոր, էջ 227):

Ը. — Աւետարան, 1321, Վայու Ձոր: Խնդրող՝ Սահակ կրօնաւոր. — Յիշտ. ԺԴ. Դարի, թիւ 212:

Ժ Դ. Դ Ա Ր

Մ Ո Մ Ի Կ Ս Ա Ր Կ Ա Ւ Ա Գ

(1260 ? - 1333)

Նշանաւոր ճարտարապետ եւ քանդակագործ, գրիչ եւ ծաղկող: Ծնած է ԺԳ. Դարու երկրորդ կիսուն: Հաւանաբար եղած է աշակերտ՝ նկարիչ եւ ճարտարապետ Սիրանէսի: Սարկաւազ էր 1292ին: Ունեցած է զաւակ եւ թոռներ: Վայելած է Օրբէլեաններու հովանաւորութիւնը, եւ բարեկամութիւնը Ստեփանոս Արքեպիսկոպոսին: Իր գործերն եւ մանրանկարչական աշխատանքները կ'ընդգրկեն երկու տասն-

եակ տարիներ (1283 - 1302): Մանրանկարչական յայտնի շործերն են հետեւեալները:

1. Ժողովածո, օրինակուած Կիրիկեցի Մատթէոս քահանայի ձեռքով, 1283 - 1284 թուականներուն, Աղբերց Վանքին (Դլածորի) մէջ, Մշիցի Ներսէս Վարդապետի պատուէրով: Մոմիկ նկարած է խորանները, որոնցմէ մէկուն մէջ արձանագրած է «Ձլմոմիկ նկարիչ խորանիս յիշեցէք աղայեմ» — Ձեռ. Վիեննայի թիւ 571, Յիշտ. ԺԳ. Դարի, թիւ 455:

2. — Աւետարան, 1292ին գրած եւ ծաղկած է Նորավանքի մէջ (Վայոց Ձոր), Ռովանէր եւ Խաղէոս քահանայ եղբայրներուն համար. Ձեռ. Երեւանի, թ. 284:

Այս ձեռագրի յիշատակարանին մէջ Մոմիկ ստրկաւագ կ'աղայէ յիշել իր «քաղմերայտ» ուսուցիչը՝ Ռովասափ կուսակրօն քահանան:

3. — Նոր Կտակարան (Մանանկի), գրած եւ ծաղկած է 1302ին, Սիւնեաց Ստեփանոս մետրապոլիտին համար. — Յիշատակարանը ԺԴ. Դարի, թիւ 10: Ձեռ. Երեւանի թիւ 6792:

Ստ. Մնացականեանի հաւածայն «Մոմիկի մանրանկարները իրենց ուրոյն տեղն ունեն հայ մանրանկարչութեան պատմութեան մէջ, եւ մեծ վարպետ՝ անհատականութեան դրոշմը կրող հիանալի գործերը հնարաւոր չէ շփոթել այլ նկարիչների գործերի հետ» (Հայ Մշակոյթի Նշանաւոր Գործիչները, 1976, Երեւան. էջ 364):

Յ Ո Վ Ս Ւ Ա Ն Ն Կ Ա Ր Ի Ե

(1270 ? - 1330 ?)

Յովսիան գրիչ, ծաղկող եւ կազմող էր միանգամայն: Ծնած է ԺԳ. Դարու երկրորդ կիսուն: Որդին էր Շիրկան եւ Հռիփսիմայ: Ապրած է ըստ երեւոյթի՝ Վասպուրականի մէջ: Իր գործերէն ծանօթ են երեք Աւետարաններ:

1. — Աւետարան, 1298, Բերդակ: Գրիչ, ծաղկող եւ կազմող՝ Յովսիան քահանայ. ծնողը՝ Շիրիկ եւ Հռիփսիմէ. Ստացող՝ Յովհաննէս քահանայ. — Յիշտ. ԺԴ. Դարի, թիւ 673:

2. — Աւետարան, 1306, գրած, ծաղկած եւ կազմած է Բերդակ գիւղին մէջ: Ստացողը՝ Շախիկ եւ Թումայ քահանաներ.

— Ձեռ. Երեւանի, Թիւ 4806: Յիշտ. ԺԴ. Դարի, Թ. 57: Armenian Miniatures, նկար Թիւ 41, 42:

3. — Աւետարան, 1316, Հագարական գիւղ: Գրիչ եւ Ժաղկող՝ Յովսիանա — Ձեռ. Երեւանի, Թիւ 4818: Յիշտ. ԺԴ. Դարի, Թիւ 156: Arm. Min., նկար Թիւ 40:

Յովսիան տիպական ներկայացուցիչ մը կը համարուի Վասպուրականի մանրանկարչութեան «Ժողովրդական ուղղութեան»: Իր մանրանկարներուն մէջ վաղնջական տիպարները մեկնարանուած են հագուադէպ անկեղծութեամբ եւ ինքնաբերութեամբ: Անոր գծած կերպարներուն կշռութաւոր համազանցութեամբ շարայարեալ կարգաւորումը թատերական Երեւոյթ մը կու տայ իր նկարած տեսարաններէն ոմանց:

Լ Ե Ի Ո Ն Լ Ա Զ Ե Յ Ի

(1270 ? - 1335 ?)

Գրիչ եւ Ժաղկող Լեւոն քահանայ Լազրցի ծնած է ԺԴ. Դարու երրորդ քառորդին վերջերը հաւանաբար: Իր գրչական եւ մանրանկարչական աշխատանքէն կարելի է յիշել հետեւեալները:

1. — Աւետարան, 1316, Տարսնո: Գրիչ եւ Ժաղկող՝ Լեւոն Քհն. Լազրցի. Ստացող՝ Ստեփանոս Եպս. Կրակցի, Առաջնորդ Տարսնի եւ Միհոյ. — Ձեռ. Ս. Յ. Թիւ 1950:

Ձեռագրիս զարդագրերը եւ լուսանցազարդերը՝ բազմագոյն, ոսկեխառն եւ սկզբնատիպ: Կը պարունակէ նաեւ ստացողին նկարը: Յիշատակարանին մէջ կը խնդրէ յիշել «եւ զամենայն ազգատոհմն»:

Հաւանաբար նոյն ինքն Լազրցին է հետեւեալ ձեռագիրը բնագործակող Լեւոն քահանան, որ յիշատակարանին մէջ կը գործածէ մատնանշեալ բանաձեւը, «եւ զամենայն ազգատոհմն»: Ըստ այսմ կը դնենք հոս՝ այդ ձեռագրին վերաբերող ծանօթութիւնները:

2. — Աւետարան, 1307, Կիլիկիա Գրիչ՝ Լեւոն քահանայ: Ուղղող՝ Ստեփանոս Գոյնեբիցանց: Ստացող՝ Վարդան քահանայ, որդի Թորոսի եւ Շարի. — Ձեռ. Նրեւանի, Թիւ 7691: Յիշտ. ԺԴ. Դարի, Թիւ 66:

Թ Ո Ր Ո Ս Ց Ա Ր Օ Ն Ա Յ Ի

(1276 ? - 1346 ?)

Ծնած է հաւանաբար ԺԴ. Դարու վերջին քառորդին սկիզբները: Որդին էր Սարգիս քահանայի Տարծնէն, եւ մարիամի՝ Մուշ քաղաքէն: Ուսած կրնայ ըլլալ նախ Տարսնի եւ ապա Գլաձորի մէջ. Իր գրչական աշխատանքը կը տարածուի քառասունամեակի մ. վրայ (1307 - 1346): Ընդհանրապէս գործած է Գլաձորի միջ (1307 - 28), ապա կը տեսնենք գինքը Տաւոն (1329), Ապահունիք եւ Թոնրակ (1330, 1331), յաջորդ տարին, 1332ին, վերադարձած կ'երեւի Գլաձոր: Հետագայ տարիներուն համար որոշ տեղեկութիւններ կը պակսին: Իր գործերէն ծանօթ են երկու տառնեակ հատորներ: Այստեղ կը ներկայացնենք այն ձեռագիրները, որոնք մէջ ան կ'երեւի իր բնական ծաղկող կամ նկարող:

1. — 1307, Երեւանց աշխարհ [Գլաձոր], Աւետարան: Դրուած է Դաւիթ Վարդապետի հրամանով, ձեռամբ Պօղոս Գրիչ. նկարաւարդած է Թորոս. — Ձեռ. Վինեփիսի, Թիւ 1917:

Այս Աւետարանն իր զարդերի հարստութեամբ, լրիւ էջեր գրաւող մանրանկարների քանակով (18) նկարի առաւել նշանակալի ստեղծագործութիւններից է: Թորոս Տարծնացին իր գործունէութեան այդ վաղ շրջանում դեռ հեռու էր Կիլիկեան արուեստի ազդեցութիւնից, եւ այդ պատճառով նրա այս աշխատանքը բուն Հայաստանի արուեստի շունչն ունի» (Ա. Ն. Աւետիսեան, Հայկ. Մանրանկարչութեան Գլաձորի Դպրոցը, էջ 87):

2. — 1311, Գլաձոր Գլաձորացի Աւետարան: Դրած է Ծեր քահանայ, նկարազարդած է Թորոս սարկաւազ. — Յիշտ. ԺԴ. Դարի, Թ. 108:

3. — 1314, Գլաձոր: Պատճառ Սահմանաց Գրոց: Դրած է Մխիթար կրօնաւոր եղնկայեցի՝ Ճաղմանեցի Գրիգորիս կրօնաւորի համար. ծաղկազարդած է Թորոս, ինչպէս գովասանական քառերով կը յայտնէ Մխիթար Գրիչ. «եւ հանդիպեալ բարեմիտ եւ քաղցրատեսակ եղբոր՝ լցեալ ամենայն իմաստութեամբ եւս առաւել գրականութեամբ եւ ծաղկողութեամբ, անուն կոնցեալ Թորոս՝ ի Տարծն գաւառէ, ծաղկա-

գարդեաց գզիրբա գայա՝ վասն յոյժ սիրելոյ գմեղաւ. — Ռիշտ. ԺԴ. Դարի, Թ. 136:

4. — 1317, Գլածոր Լստուածաշունչ: Գրչութիւնը կատարած են ստացողը՝ Կիրակոս Վարդապետ, եւ նկարագրողը՝ Թորոս. — Ձեռ. Երեւանի, Թիւ 353:

5. — 1317, Գլածոր Ժողովածու: Գրիչ՝ Կարապետ Վարդապետ: Մաղկող՝ Թորոս. — Ձեռ. Երեւանի, Թիւ 6897:

6. — 1317—1316, Գլածոր, Ոսկեփորիկ: Դրած է Սարգիս արեղայ: Մաղկած է Թորոս. — Ձեռ. Վննետիկի, Թիւ 265:

7. — 1316, Գլածոր, Աստուածաշունչ, Լուսայի Նչեցւոյ համար. Գրիչն է Ստեփանոս. նկարագրողը՝ Թորոս. — Ձեռ. Երեւանի, Թիւ 206:

8. — 1321, Դլած ր, Աւետարան, Մարտիրոս Վարդապետի համար: Գրիչն է Կիրիոն, պատկերները նկարողը՝ Թորոս. — Ձեռ. Բրիտ. Թանգարանի, Թիւ 14:

9. — 1321, Դլածոր Լուստարան: Դրած եւ նկարագրողն է Պարոն Բուրթէլի ամուսինն՝ Վախախ իշխանուհին համար. — Ձեռ. Ս. Յ. Թիւ 2360, յոյժ մշատուած եւ նորոգութեան ենթարկուած:

10. — 1322 Գլածոր Եղազիրբ: Դրած եւ ծաղկած է. — Ձեռ. Հալէպի, Թիւ 110 (72):

11. — 1323, Դլածոր, Աւետարան, Եսայի Նչեցւոյ համար. Թորոս շատ աշխատած է ռիւտրան, ի ծաղիկ, ի գլխագիր. — Ձեռ. Երեւանի, Թիւ 6269:

12. — Ն. Ք. 1326, Աւետարան: Օրինակուած է Մովսիկ գրչին, Նորավանքի մէջ, Յովհաննէս Օրպէլի եպիսկոպոսին պատուէրով: Նկարագրողն է Թորոս, 1331 էն առաջ. — Ձեռ. յիւսերիկա, Բազմավէպ, 1947, էջ 216—218:

13. — 1328, Գլածոր, Աստուածաշունչ, Հաղթատեցի Առաքել Վարդապետի համար: Գրիչն է Դաւիթ կուսակրօն քահանայ Գեղեցի: Մաղկած է Թորոս. — Գ. Սրբ. Յովսէփեան, Խաղբակեանք, Գ. Հատոր, էջ 106:

14. — 1329, Տարօն, Աւետարան, Մարտիրոսի որդի Պարոնշահի համար, գրած եւ ծաղկած է. — Յիշտ. ԺԴ. Դարի, էջ 216:

15. — 1330, Ապահունեաց գաւառ, Աւետարան, գրած եւ նկարագրողն է. — Խաղբակեանք, Գ., էջ 175—176:

16. — 1331, Թոնրակ, Ապահունիք, Ճաշոց, Ստեփանոս կրօնաւորի համար: Դրած է Յովհաննէս քահանայ, ծաղկումը կատարած է Թորոս. — Ձեռ. Ս. Յ. Թ. 95:

17. — 1332, Դլածոր—Գոնայ, Աստուածաշունչ Տարօնացի Նեոսէյ Վարդապետի համար: Դրած են Եփրեմ եւ Դաւիթ, ծաղկած է Թորոս. — Ձեռ. Վննետիկի, Թ. 12: Յիշտ. ԺԴ. Դարի Թիւ 307:

Դարեգին Սրբ. Յովսէփեանի համածայն յանձին Թորոս Տարօնացիի ունինք սկարող եւ բազմաբովանդակ արուեստագէտ մը (Խաղբակեանք, Բ. Հատոր, 1942, Երուսաղէմ, էջ 229):

Էմմա Կորիսագեան կը գրէ. «Թորոս Տարօնացու մանրանկարչական արուեստը ընդորոշում է երկու հիմնական միտումներով՝ հին տեղական աւանդների պահպանութեամբ եւ Կիլիկեան մանրանկարչական դպրոցի նուաճումների ընկալութեամբ. — Թորոս Տարօնացի, 1964:

Ս Ա Ր Գ Ի Ս Պ Ի Մ Ա Կ

(1290 Գ—1355 Գ)

Սարգիս քահանայ ծնած է ԺԴ. Դարու վերջեր: Որդին էր Գրիգոր քահանայի եւ Հեղինէի: Ամուսնոյն անունն էր Զալտուն (+ 1323 Գ): Ունէր որդի մը՝ Գրիգոր զոր կը յիշէ 1319 թուին: Հայրը ճարտար գրիչ եւ ծաղկող էր, որուն ձեռքին տակ հմտացած է գրչութեան եւ մանրանկարչութեան արուեստին: Իր գործունէութեան վայրը եղած է ընդհանրապէս Սիւս մայրաքաղաքը եւ անոր մօտիկ Դրազարկի վանքը:

Սարգիս Պիծակի գրչական եւ մանրանկարչական գործունէութիւնը կը տարածուի մօտաւորապէս կէս դարու շրջանի մը վրայ (1307—1354), մեծ արդիւնաւորութեամբ: Մեզի հասած իր գործերուն թիւը կը մօտենայ յիսունի: Անոնցմէ 11ը կը գտնուին Երեւանի Մատենադարանը, 12ը Երուսաղէմի Ձեռագրատունը, մնացեալները ջրուած են աշխարհի չորս կողմեր: Այստեղ կը ներկայացնենք շարք մը իր գլխաւոր գործերէն, թուականի կարգով:

1. — 1307ին նկարագրողած է իր հօրը՝ Գրիգոր Պիծակի օրինակած Աւետարանը. — Ձեռ. Ս. Յ. Թիւ 2566:

2. — 1312թ. — Ղազարու վանքին մէջ 1312ին Առաքել գրչի ձեռքով ներսէս քահանայի համար օրինակուած Աւետարանին հայթայթած է Աւետարանիչներու նկարներ. — Ձեռ. Ս. Յ. Թիւ 1949:

3. — 1313 թ. — Սահով զարդարած է, Մաղուսայի մէջ Ստեփանոս Գոյնեղիքիցանց գրչի Տիկին Սիծի հրամանով 1310—1312ին օրինակած Նոր Կտակարանը. — Ձեռ. Կերլայի, Թիւ 13:

4. — 1316թ. — Աստուածաշունչ, օրինակուած Յովհաննէս գրչին, Կեստանդին վարդապետի համար. ծաղկած է Սարգիս. Ձեռ. Տիկին Յակոբեանի, Ֆրէշնո:

5. — 1319, Աստուածաշունչ, օրինակուած Ռովհաննէս երէցի որդի Ռովհաննէս գրչի կողմէ, ոսկով եւ ծաղկով զարդարած է Սարգիս քահանայ. — Ձեռ. Վենետիկի, Թ. 1 (1506):

6. — 1322, Դրազարկ, Սիս, Շարական, գաղափարած է «ի լաւ եւ յընտիր աւրինակէ, որ կոչի Կոստանդեան» եւ «գրով եւ ծաղկով եւ ոսկով եւ պատկերներով» զարդարած է Թորոս Դպրի համար. — Ձեռ. Ս. Յ. Թ. 1644:

7. — 1323, Սիս, Աստուածաշունչ (մասնակի), օրինակուած Գրիգոր երէցի ձեռքով, Սարգիս քահանայ ծաղկած է եւ նկարազարդած Անդրիասանց Ուխտի Առաքնորդ Ստեփանոս արհի եպիսկոպոսին համար. — Ձեռ. Ս. Յ. Թիւ 1930:

8. — 1329, Սիս, Աւետարան, գրած եւ նկարազարդած է Լեւոն չորրորդ Թագաւորին համար. — Ձեռ. Ղալաթիոյ, Թ. 57: Այժմ Chester Beatty Library, Թ. 561:

9. — 1331, Աւսիզք Անտիոքայ եւ Դատաստանագիրք Սմբատայ, գրած է հրամանովը Լեւոն Թագաւորի, որուն նկարը կը կազմէ ձեռագրին Թանկագին զարդը. — Ձեռ. Վենետիկի, Թիւ 107:

10. — 1331, Դրազարկ, Հռոմկայանցի Թորոս գրչի օրինակած Աւետարանը ծաղկած է Սարգիս քահանայ, Մարտիրոսի որդի Սարգիս քահանային համար: Մաղկոդին վեղարակիր նկարը կը տեսնուի Ս. Մատթէոսի առջեւ ձերագիր, Սարգիս Ա.

բեղ. արծանագրութեամբ. — Ձեռ. Վենետիկի, Թիւ 97 (Հին Թիւ 16):

11. — 1332, Սիս, Աւետարան, գրած եւ ծաղկած է Յակոբ քահանայի որդի Գրիգոր քահանային համար. — Ձեռ. Ս. Յ. Թիւ 2649:

12. — 1335, Սիս, Շարական, «ի լաւ եւ յընտիր աւրինակէ որ կոչի Ռուլ Գրիգոր» գրած եւ ոսկած է Յովհաննէս կուսակոն քահանային համար. — Ձեռ. Ս. Յ. Թիւ 1576:

13. — 1336, Աստուածաշունչ, Յակոբ Կաթողիկոսի համար օրինակուած Յակոբ եւ Սարգիս գրիչներէ վերջինը՝ Սարգիս Պիծակ նկարազարդած է միեւնոյն ատեն, արծանացնելով իր ինքնանկարը եւս. — Ձեռ. Երեւանի, Թիւ 2627:

14. — 1342, Դրազարկ, Աւետարան. գրած եւ ծաղկած է Յակոբի որդի Տիրացու Կրօնաւոր քահանային համար. — Ձեռ. Ch. Beatty, Թիւ 614:

15. — 1346, Սիս, Աւետարան, օրինակած է Ներսէս եպս. եւ նուիրած Մարիուն Թագուհիին: Սարգիս քհն. զարդարած է՝ մագաղաթի վրայ գծուած տնօրինական պատկերներով, Թագուհիին կենդանադրով հանդերձ. — Ձեռ. Ս. Յ. Թիւ 1973:

16. — 1348, Սիս, Յայսմաւուրք, գրած եւ նկարազարդած է իր «մաւրքաւորդւոյն» Դրազարկի եւ Սիսի Առաջնորդ Բասիլիոս արքեպիսկոպոսին համար. — Ձեռ. Նիւ Եորքի Փ. Մորգանի Մատենադարանին, Թիւ 622:

17. — 1353, Աւետարան, գրած եւ ծաղկած է «ի ծերութեան ժամանակի». — Ձեռ. Երեւանի, Թիւ 6795. Յիշտ. ԺԴ. Դարի, էջ 403:

Լ. Ռ. Ազարեանի համաձայն Սարգիս Պիծակ «գրաֆիկական ոգի ամենանշանաւոր ներկայացուցիչն է» (Կիլ. Մանրանկարչութիւնը ԺԶ—ԺԿ Դարեր, էջ 26):

Իսկ Վ. Ղազարեան կը գրէ. Սարգիս Պիծակի անկարներն աւելի անկեղծ ու աւելի ուժեղ շնչաւ ստացան. իրենց թէ բովանդակութեամբ, թէ պատկերաւորման ձեւերով մօտեցան ժողովրդին, դարձան համաշխարհային փառք նուաճած հայ մանրանկարչական արուեստի ամենահինքնատիպ ու մնայուն էջերից. մէկը՝ (Հայ Մշակութիւնը. Գործիչները, 1976, Երեւան, էջ 396):